

Hashgacha through Hashgacha: The History of Kosher Coca Cola

MAAREH MEKOMOS BOOKLET

24Six

naki

LAKEWOODDAFYOMI.COM

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י | הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש לע"נ

מרים שיינדל בת יבלחט"א אפרים שמעון סינאוויץ | ר' אהרן צבי בן ר' מאיר ווייס ז"ל

מזכרת תודה

לכבוד הגביר הנכבד והמפואר

מר. האראלד הוירש נ"י

אשר הואיל בטובו לעזור אותי בהוצאת ספרי זה
הנני מביע בזה לו תודה וברכה יאריך ד'
ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים

כעתירת מוקירו

ה מ ח ב ר

FOR HIS KIND ASSISTANCE AND INTEREST
IN THE PUBLICATION OF THIS VOLUME,
THE WRITER EXTENDS GRATEFUL THANKS

TO

MR. HAROLD HIRSCH

OF

ATLANTA, GEORGIA

בסיום ספרי חפץ אני להביא דברים אחדים כעין מילואים למכתבי הגלוי אשר שלחתי לפני ירחים אחדים להרבנים דארצות הברית באמריקא וקאנאדא אודות משקה ה"קאקא-קאלא" ויען כי במכתבי הנ"ל לא היה באפשרי לכאר הדברים היטב ולתת לפני הקורא כל צדדי ההיתר ואיסור של המשקה הנ"ל כי אין מקום לזה במכתב, לכן גמרתי בדעתי שעתה כאשר הודות לאל זכיתי להוציא לאור ספרי החדש "קרני ההוד" ויש לי הזדמנות טובה לפרסם ברכים ולכאר כל הדברים הנוגעים לשקלא ומריא של יסודי איסור והיתר מהמשקה הנ"ל ולהעלותם בדפוס בתור תשובה לכל אשר שאלו אותי בענין זה ויתבררו ויתלבנו הדברים והרבנים וכל המתענינים במשקה ה"קאקא-קאלא" ידעו בבירור אל נכון כל מה שנוגע למשקה ה"קאקא-קאלא" אחרי אשר יראו התשובה אשר אביא להלן בספרי זה.

תשובה בדבר משקה ה"קאקא-קאלא"

נשאלתי אודות המשקה הידוע בשם "קאקא-קאלא" הנעשה פה בעירנו אטלאנטא, גא. אם המשקה הנ"ל כשרה לשתות בכל השנה וגם בפסח. המשקה הזאת אחרי דרישה וחקירה בבית החרושת פה בעירנו נודע לי שהמשקה נעשית מתערובות שרפי צמחים שונים הידועים רק להם ועוד איזה תערובות מיני נוזלים שונים אשר האחד מהם אכנה בשם "מורים" והשני אכנה בשם "אניגרון". ה"מורים" הזה הוא מין שומן נוזלי שנעשה מחלב ומבשר ושומן של בעלי חיים פמאות ונבלות ומובן ממילא שה"מורים" הזה הוא דבר שאסור באכילה ושתיה. ולפי דברי בעלי בית החרושת של המשקה הנ"ל, התערובות של ה"מורים" בהמשקה הוא במדה קטנה מאד כמו חלק אחד מאלף וכן העיד לפני כעמיקער אחד הממונה מתמלוכה פה שנתתי לו שיבחין המשקה הנ"ל ואמר לי שמצא כי רק חלק אחד מאלף מכל התערובות נמצא שם בה"מורים" הזה.

ולכאורה היה נראה דאין שום שאלה בזה והוא דבר פשוט דמותר
 לשתות המשקה הנ"ל דהא קימא לן כל האיסורים מין בשאינו מינו
 בטל בששים ובפרט באלף ובוודאי דה"מורים" האסור מתבטל באלף
 בכל התערובות. אבל באמת אין הדבר פשוט כל כך ויש לדון בזה
 הרבה כאשר אביא להלן ומה גם לענין פסח עוד נוסף חשש אחר יען
 שמערבין גם כן ה"אניגרונ" כאשר הבאתי למעלה וה"אניגרונ" הזה
 הוא מין חומר נוזלי הנעשה מגרעיני דגן והוא חמין גמור ואף שמערבין
 מה"אניגרונ" הזה במדה מועטת מאד אבל גבי חמין בפסח האיסור
 הוא במשהו ובוודאי דאין להתיר לשתות המשקה הזאת בפסח וגם בכל
 ימות השנה קשה מאד להתיר המשקה ואף דאין בהתערובות רק חלק
 אחד מאלף מה"מורים" האסור. דראיתי בבית יוסף על הטור יורה
 דעה סימן קל"ד בסופו מביא תשובת הרשב"א וזה לשונו שם
 ובתשובה אחרת כתב ברופאים שאמרתי ראיתי שערוריה שנותנים
 לחולים אותם המשקים הנעשים ביד גוים מחומץ שלהם ודבש או פנג
 ולא ידעתי להם מקום שיסמוכו בו שאם מפני שנתרב החומץ עם
 הדבש ובטל במיעוטו זה אינו שהרי עיקרו כך וכל שעיקרו כך אינו
 בטל כענין ד' מיני מדינה וכל שכן באיסור יי"נ ואפילו בסתם יין
 ככבשים לתת לתוכם יין שאסרו אף על פי שאין טעם האיסור ניכר
 בהם אלא כל הדברים הנעשים על ידי שרגילין לתת לתוכן שום דבר
 איסור אין אותו דבר האיסור מתבטל במיעוטו להתירא ואעפ"י שאלו
 נתערב כן על ידי ישראל היה בטל כגבינה של גויים למ"ד שאסרו
 מפני שמעמידין אותה בעור קיבה ואף על פי שאין בו טעם בשר,
 דבשר בחלב בנותן טעם אלא שכל שאסרו להתרחק מהם בכל ענין
 אסרו, וכן דעת הראב"ד והוא הישר שבטעמים שנאמרו בדברים
 אלו ואעפ"י שאפילו ודאי יינם שנתערב בשאינו מינו וכידינו או אפילו
 תחת ידם בטל ברובא לפי שזה דרך המקרה וכל שנתערב דרך מקרה
 לא החמירו בו עד שיהא נותן טעם אבל כל שדעתו לעשות כן אסרו
 ואיננו בטל במיעוטו כמו שאסרו בכבשים שדרכם לתת לתוכן יין
 וכגבינה, עד כאן מה שנצרך לנו לענין זה.

והשתא לפי דברי הרשב"א והראב"ד האלו פשיטא דאסור לכל
 ישראל לשתות המקשה הנ"ל דהא בהנידון שלפנינו במשקה ח"קא-

קא-קאלא" התערובות של איסור אינה דרך מקרה אך כן הוא הדרך לתקן המשקה וכן חם עושים תמיד בכל יום לא דרך מקרה ובכחאי גונא האיסור ה"מורים" האסור תמיד בכל יום לא דרך מקרה ובכחאי גונא האיסור אינו בסל לעולם. וראיתי גם כן בספר "עצי לבונה" להגאון רי"ל צירעלסאן שליט"א חלק יורה דעה ס' מ"ג, מביא בשם השדי חמד אסיפת דינים מערכת חלב אות ט' שהביא בשם התשב"ין דהיכא דהנכרי עושה כן תדיר וזה אומנתו דיש להחמיר לכתחילה וזהו גם כי כדברי הרשב"א והראב"ד, ונמצא דלשיטת הפוסקים הראשונים בודאי אין היתר לשתות המשקה "קא-קאלא" ואף שהנכ"י מביטיו מהדורא תנינא סימן נ"ו ונ"ז הביא מגדולי הראשונים שחולקין על הרשב"א והראב"ד ולית להו הך סברא אבל מי יוכל להכריע בין הרים גדולים כאלה ולדחות הדעות של הרשב"א והראב"ד והתשב"ין.

ובעבור זה קשה מאד להתיר לשתות המשקה הנ"ל בכל ימות השנה ומכל שכן בפסח שמערכין ה"אניגרון" של חמץ דאסור במשהו דודאי אסור לשתות המשקה הזאת בפסח.

אבל כאשר כבר נתפשט המשקה הנ"ל בכל מדינתנו ובקאנאדא אפשר היה להפרישם מהמשקה הזאת ולכן השתדלתי למצא איזה היתר להתיר המשקה הנ"ל ובעזר השי"ת מצאתי היתר נכון ואמת, שאין בו שום חשש ונדנוד של איזה תערובות איסור כלל כי כאשר נודע לי מהמומחים הבקיאים העוסקים בחכמת ההרכבה והפרדה (חעמיא בלע"ז), דה"מורים" הזה יוכלו לתקן גם משומן של צמחי אדמה כמו קאקא נאטס ושמן של זרעוני קאטאן ושאר צמחים ופשוט הדבר כי ה"מורים" הנעשה מצמחי אדמה כשר לשתות ואם יערבו ה"מורים" הנעשה מצמחי אדמה יהיה היתר גמור בלא שום תערובות איסור כלל אף במשהו וכן האיסור חמץ בפסח יוכלו לתקן גם כן שיערבו "אניגרון" שלא נעשה על ידי חמץ מגרעיני דגן אך ב"אניגרון" הנעשה מפירות או קנים של צוקער שאין שם חשש תערובות חמץ אף במשהו. ועל פי עצתי התחילו לחשתמש בבית תחרושת הנ"ל רק ב"מורים" שנעשה ונתקן משומן של צמחי אדמה וכן ה"אניגרון"

קרני ההוד

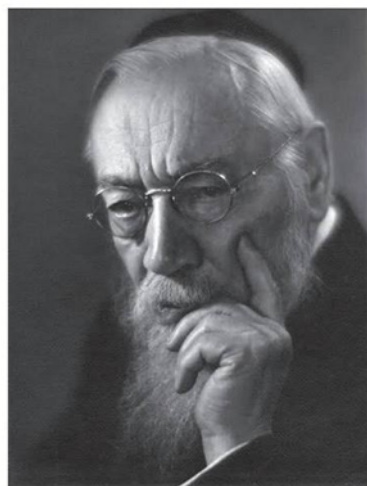
247

אשר ישתמשו בה "קאקא-קאלא" לחג הפסח יקחו רק "אניגרון" הכשר לפסח שנעשה מקנים של צוקער. ולכן עתה יוכלו להנות ולשתות מהמשקה "קאקא-קאלא" אף המהדרין ביותר בכל ימות השנה וגם בחג הפסח ואודה להש"ית כי עלתה בידי לתקן תקון גדול כזה ולזכות את הרבים להצילם מלהכשל באיסור תערובות של חלב החסוד בעזנש כרת ח"ו ומאיסור חמץ בפסח ונתקיים הדבר עתה "עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר".

Rabbi Tobias Geffen

Mr. Harold Hirsch

AMERICAN
HERITAGE
HAGGADAH
הגדה של פסח

Handbill from
Atlanta, Georgia,
March 1935.

Coca-Cola Now Kosher For Passover

Coca-Cola

קאקא קאלא כשר פיר פסח

The-Passover Pause That Refreshes

Rabbi TOBIAS GEFFEN

A Bottle cap
with certification
by Rabbi Tobias
Geffen 1935

הגדה
של פסח

★
AGADAH
PASSOVER SEDER SERVICE
★

Compliments of
COCA-COLA BOTTLING CO.
THE PAUSE THAT REFRESHES
KOSHER FOR PASSOVER

Memphis, Tennessee, Coca-Cola bottling Co. 1936

ושמחת בחגך

אכול כל סעודות הפסח

בשמחה ושתה בכל

סעודה וסעודה

„קוקה קולה“

דוקא בבקבוקים אשר

ימצא על הפקק

„בשר J.B. לפסח תרצ"א“

כי רק *Coca-Cola* בא לה

הבקבוקים כשר לפסח

בעיר ניו יורק ובעיירות

בארצות הברית יעקב

בשם פלד ושות' קוקה

קולה“

הוא באיסור רבנים

בפסח.

כל יראי שמים יפליאו

את טעמו במשקה

ה„קוקה קולה“

הכשר הנ"ל.

קנה די ספוקד לכל

ימי החג במחיר

הנהוג בכל השנה.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

COCA COLA BOTTLING CO., N. Y.

„Rejoice in your festival with Coca Cola, the same
price on the holiday as the rest of the year“ *HaDavar*
Hebrew Weekly, New York, April 1931

אשכנז, על דבר רבינו משולם. וזה אני אומר
דהכל צריך למרא דחיעא, למה שכתב אהמ"ו בנל"ח הנ"ל
[פסחים ל"ד ע"ב], דעיקר סכנת רבינו משולם בזה שראה
קרי [ב"ק כ"ה ע"א], ויבמה שרקקה דם [יבמות ק"ה
ע"א], הוא מטעם שהמבטל לא היה ניכר מעולם והכל
הולך אחר המבטל. ולפ"ז אחי שפיר במעביר ענין נקוב

בכרס דנטיל אם לא הוסיף מאחים, הואיל וגדולי ההי"ח
בכר היה להם הוי"ה וניכרים קודם שהעביר הענין גמ"ח
ושפיר מבטל גדולי האיסור אם לא הוסיפו מאחים. ויחזיק
הטורח אקלר.

דברי אחיך השמח בשליח הנייב

הק' שבוואל הנייב

סימן נו

אם מותר לערב בשר אסור בישול היי"ש

תשובה

שלום לכבוד האלוף הרבני המופלא מוה' יצחק סג"ל
רב ומר"ץ בק"ק יאנקא י"ץ.

מכתבו לא הגיע לידי עד חמול שלשום, לא ידעתי איך
נחשכתי. והנה חוכן שאלתו שנשאל מעושי יי"ש
שקורין קראמנאמבולי פערסקי ודומיהן, וחוכן עשייתו
שנומין בחוק היורה בעת ציול היי"ש בשר נבילה, או בשר
שחוטת בלי הדחה ומליחה, באופן שאז בודאי באותו הפעם
ליכא ששים נגד הבשר, אך אח"כ בעת עשיית ראוליע שאז
מוסיפין אל היי"ש כידוע, אז יוכל להיות שבהנטרף הכל ביחד
יש ששים נגד הבשר. ואמנם על מה ולאזהר צורך הם נוחין
הבשר לחוק היי"ש, ומה פעולת הבשר למלאכה זו, אומרים
עושי היי"ש לעבורי קוטר ולפיג חריפות היי"ש.
וזהו מותר ליהודי לעשותו, וכמו כן אם
הדין שאסור לעשותו, מה דין היי"ש הנעשה אלל נכרי אם
הוא מותר לישראל לשחוחו. וזה שורש שאלתו. והנה מה
שפלפל מעלתו לומר שהבשר אינו מבטל אפילו בששים, כי
אולי לטעמא עביד ליתן טעם בהיי"ש, ומידי דלטעמא לא
בטיל. ועוד פלפל כי הבשר הוא מעמיד, ודבר המעמיד אינו
בטל אפילו באלף, כיון שהבשר הוא אסור מלד עמו. והנה
דברים הללו אין בהם ממש, כי מה שאמר שהבשר הוא
מעמיד, החוש מכחישו, ואדרכה הבשר בא להחליש כח חוק
היי"ש, ואף שבודאי נותן טעם וממחיקו, מ"מ בשביל כך
אינו מקרי מעמיד. ואפילו בשמים שנומין ליי"ש או לשאר
דברים, אף שבשמים העשויים לטעמא אינם בטלים אפילו
באלף, היינו משום שעשויים לטעם, ומידי דעביד לטעמא לא
בטיל, ויבואר אח"כ בדברינו, אבל אין החשיבות של הבשמים
משום דבר המעמיד, שאין הבשמים מעמידין כלל, כי הדבר
ההוא עשוי בלי הבשמים, והבשמים נוחין בו חוק יומר,
והיי"ש הוא חוק מלד עמו, והבשמים אפילו חוק אין מוסיפין
בהיי"ש, אלא שחוק הבשמים נרגשים ביי"ש, והשומה מרגיש
חוק הבשמים ג"כ. ולא נקרא מעמיד אלא שחוק בליהודי
השחור לא תחמץ העיסה.

שהחלב מלד עמו לא יקפא למיעבד גבינה, ולכן האריות בה
ללא צורך. וגם מה שרצה לומר שהבשר נקרא עבד לטעמא
ג"כ אין צורך להשיב עליו, ולדבריו הלא כל בשר עשוי ליתן
טעם ברוטב, ואם יפול מעט בשר נבילה או טריפה נקדרה
גדולה של רוטב, לדבריו לא יבטל בששים. והנה טעם נשיך
הטעם, למה דבר דעביד לטעמא לא בטל, שהוא סבר שהא
מחמת חשיבותו, וכמו בריה וחשיבה הראויה להסכנה, אבל
באמת אינו כן. אבל מה שאינו בטל אפילו באלף, הרי
דמסממא יהיב טעמא אפילו באלף, אבל אם בודאי אין מרגיש
טעמו, מותר אפילו עביד לטעמא, וכן מפורש בסימן נ"ה
סעיף ח' בהג"ה, ובש"ך שם ס"ק כ"ה, ובט"ז ס"ק י"א
ומעמא בשר ודאי שמן הסתם אינו נותן טעם ביומא מששים.

ואמנם מה שהביא דברי הרשב"א, שהביא הב"י ב"י
סוף סימן קל"ד, שכל דבר שעיקרו כך לא נבטל
דבר זה צריכא עיווא. ונדבר כאן מגוף דינו של הרשב"א,
אשר באמת אריה שאג מי לא יירא מלהרס ראש נד
הרשב"א, ובפרט שהראב"ד הוא מריה דהאי שגרא,
והרשב"א מביאו. אך אמינא הרי מצינו ג"כ עמידי טיילס
דליה להו הך סברא. וז"ל הר"ן בפ"ב דע"ז נ"ג ע"ב
[ב"י], במשנה מפני מה אסרו גבינות הנכרים כו', יתקשה
הרב הרי"ן מיגאש כו', וניחא ליה אי משום בשר בחלב לא
מיחסר אלא בנתינת טעם כו', ומשום קיבת נבילה נאסרה
בכל שהו, כיון דאוקמי קא מוקים כו', ולזה הסכים הרמב"ם
חלמיו בפ"ג ממאכלות אסורות [הי"ג], מכלל דסבירא להו
ז"ל דבאיסורין הללו הולכין אחר נותן טעם, אלא דהכא אסור
משום דאוקמי קא מוקים, אבל הראב"ד ז"ל כתב כו', ע"ש
בר"ן. וא"כ הרי לך הרמב"ם ורבו רבינו יוסף הלוי, החולקין
על סכנת הראב"ד והרשב"א. וכיון שאפילו לדעת הראב"ד
והרשב"א אין כאן איסור תורה, שעיקר טעמיהו של דבר
שעיקרו כך, חיישין שמה יפרטו, וכן מפורש במגן אברהם
סימן תמ"ב ס"ק א'. ואני חמה על המג"א, שמשמעת
דבריו שהוא כותב כן מסכנה דנפשיה, שהרשב"א מדרבנן
קאמר. ובאמת הדבר מפורש בדברי הראב"ד והרשב"א. וכיון

שהוא מדרבנן, כדאי הם הרי"ן מיגאש והרמב"ם לסמוך עליהם להקל. ולא עוד אלא שלפי הנראה הכריע המחבר בשו"ע להקל, שהרי מפלוגתא זו שבין הרמב"ם והרשב"א, לא מזה פלוגתא אחרת ביניהם, אם מועיל הביטול לחמאה של נכרי, דלהרמב"ם להאוסרים אותה מועיל ביטול שאו שוב אין החלב בעין ונטל במיעוטו, ולהרשב"א אינו מועיל, ולשטתו אין מועיל בטול במיעוטו, וכמפורש בחורח הבה האריך בזה שלישי מחלת שער ששי, והביא יוסף הביא פלוגתאיהו בזה בסיומן (ק"א) [קט"ו], וכיון שפסק שם בש"ע סתף ג' להחיר אם ביטלה, הרי הכריע בהרמב"ם. ואולי לכן כתב שם בש"ע, ובמקום שאין מנהג, אם ביטלה וגו'. והפרי חדש [ס"ק כ"ב] באמת חמה, שהרי ברמב"ם [שם הט"ז] מביאר אפילו במקום שנהגין איסור בחמאה, מותר אם ביטלה. ולפי מ"ש נחא, דחש קצת לדעת הרשב"א, ולכן לא הסיר רק במקום שאין מנהג לא להיתר ולא לאיסור¹.

ובשו"ש מעלתו נדון שמחלה בודאי אין ששים, אלא שאח"כ נתרצה עד ששים נגד הבשר. וכתב מעלתו, אם ידענו בודאי שיש נסוף ששים, כבר הכריע לנו רמ"א ביו"ד סימן נ"ב ס"ד בהג"ה, דבמקום צורך גדול, יש לסמוך דבשאר איסורין לא אמרינן בלא בלא חתיכה ענמה נעשית נבילה, ע"כ דברי מעלתו. מלחא דפשיטא ליה מיבעיא לי, שהרי הרש"ל חילק בדבר דאף בלא אם נאסר ע"י ביטול אמרינן ביה חתיכה ענמה נעשית נבילה, ולא הקילו אלא בנחערב שלא דרך ביטול, כגון יין ביין או מים האסורים במים המותרים, והביאו הט"ז שם בס"ק ט"ו. ומשמע מדברי הט"ז שגם רמ"א לא איירי בדרך ביטול, שהרי מסיים שם הט"ז, דמשמע מדברי רש"ל דאפילו שלא במקום הפסד לא אמרינן בלא שנעשה נבילה, שלא כדברי רמ"א כאן, עכ"ל הט"ז. הרי שלא הזכיר הט"ז מחלוקת בין רש"ל לרמ"א, רק במה שרש"ל מיקל אפילו שלא במקום הפסד, ולמה לא הזכיר הט"ז מה שג"כ נחלק רש"ל להחמיר, שרמ"א מיקל בכל ענין אפילו דרך ביטול, ורש"ל מחמיר דרך ביטול. ולא עוד אלא שאפילו אפשר לדיכא שום פלוגתא כלל בין רמ"א לרש"ל, ורמ"א לפי שמיקל בלא בכל גווני אפילו דרך ביטול, לכן הצריך צורך גדול, ורש"ל שהקיל אפילו בלא צורך גדול, היינו שלא דרך ביטול. אלא ודאי משמע ליה להט"ז, שגם לרמ"א מיירי דוקא שלא דרך ביטול. וכן נלע"ד שכן הוא משמעות דברי רמ"א, שכתב יש אומרים בלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אם נחערב איסור לח בהיתר לח כו'. ויש לדקדק מה לנו אם האיסור הוא לח, ואפילו אם האיסור יבש אם ההיתר הוא לח, שהרי עיקר הטעם וההפרש שבין לח ויבש, דביבש יש בו חשיבות שניכר ומובדל לעומתו, משא"כ דבר לח,

וכמבואר בש"ך ס"ק י"ד, ועל כרחק עיקר הדבר שההיתר שנבלע בו האיסור הוא דבר לח. וה"ל לרמ"א למימר, יש אומרים דבאיסור הנבלע בהיתר לח לא אמרינן נעשית נבילה. ומדחזין דדקדק רמ"א בלשונו וקאמר, איסור לח בהיתר לח. גם נקט לשון נחערב, ש"מ דמיירי דוקא צונן צונן. דהא לא משכחא כי אם שניהם לחים שאו מחערבים, משא"כ בעל ידי ביטול או כנוס, שזה משכחא גם בחתיכה. וא לא חילוק דבריהם בין דבר לח לדבר יבש, ובמפורש בש"ס שם [חולין פ"ו ס' ס']. זו שהיה נלע"ד כוונת רמ"א, אמנם כאשר ראיתי בד"מ, שלא הזכיר רמ"א שום חילוק בין רותה לצונן. גם ראיתי שהעמיק שם דברי המרדכי ח"ל אבל בדבר זה כגון שנטל איסור לרועב ונטל מרועב למקום אחר, לא אמרינן ברוטב נעשית נבילה כו'. א"כ הרי כתב סתם שנטל איסור לרועב, ולא התנה שיהיה גם האיסור דבר לח. ומעשה אם אימא דסבירא לרמ"א חילוק של מהרש"ל איך לא הזכירו בד"מ, ולכן הדרנא בי. ורמ"א גם דרך ביטול מיקל, וכן מוכח מדברי הש"ך בס"ק ט"ו שהשיג על אפי דרבנן, שכתב שכתב בחלב יש להחמיר אף בלא, והשיג עליו הש"ך דבבשר בחלב אינו משום חומרא אלא מדינא, ומוכח בגמרא דקאמר חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא, ע"ש בש"ך. ואי אחרת דרמ"א איירי צונן צונן, א"כ גם בשר בחלב אינו רק לחומרא, דשם בש"ס [חולין ק"ח ע"ב] גבי חלב אמאי מותר, ביורה רומחת מיירי. ולא עוד אלא שלענ"ד דעת הש"ך דצונן צונן גם בשר בחלב יש להקל בלא בלא לצורך גדול.

ובמעשה נשוב לדון הי"ש, שמה שנעשה ע"י ישראל, הא ודאי שהישראל אינו רשאי למחלה לעשות ע"י בשר נבילה, או אף ע"י בשר שחוטא שלא נמלח יהודה, אף אם היה ביורה חיבה ששים, אין מבטלין איסור למחלה. ואף כי הם אומרים שאין כוונתם רק לעבורי קוטרא, וא"כ איכא למימר כיון שאין כוונתו לנטל מותר, ולדמות זה למ"ש הטור באו"ח סימן תנ"ג ז"ל, אפילו אם יש בהן נשוכין אין אי מחלף ומחבטלין הן כשיטתן, ואין כאן מבטלין איסור למחלה, שאינו טוחן כדי לנטל, ע"ש. הרי כבר ביארכי בנו"ב חיו"ד סימן כ"ו, שכל זה היינו שכבר הוא מעורב אלא שלא נמטל שהוא ניכר, וע"י הטחינה מתבטל, בזה שרי שצין שאין כוונתו לנטל, אבל לערב בידים אפילו אין כוונתו לנטל רק בשביל אחיה צורך אחר אסור, ועיין בנו"ב קמא ס' כ"ו בהג"ה. ולענ"ד זהו טעמו של הנזכר דק הביאו המגן אברהם בסיומן חמ"ז ס"ק מ"ה, ביין לכן שהוכחה מראשו, שאסור ליטן לחוכו חלב בהמה, או חלב חטה אפילו פחות מששים, דמבטל איסור למחלה, ע"ש. והרי שם אין כוונתו שיטן טעם רק למקן המראה, אלא ודאי דלערב בידים גם זה אסור². ואפילו

2. וכ"כ להלן סוס"י נ"ד ד"ה ועד, ועי' לעיל ריש ס' מ"ו.

1. וכ"כ להלן ריש ס' ס"ו.

המג"א שהחיר שם, היינו משום דבשעה שמערב עדיין אין כאן איסור כלל, אלא אח"כ כשיגיע הפסח, או כשישמה עם צמר, אז יהיה איסור ואז כבר נחבטל, וגם בזה אם היה במחלה כוונתו לשחיתו עם חלב או בפסח היה איסור. אבל בצמר שלא נמלח, הרי הוא דבר האסור בשעתו משום דם, איסור לערבו אפילו כדי לעצורי קוטרא אפילו ציס ששים כנגדו. ולכן היהודי ימלח מחלה הצמר וידיחנו, ואח"כ ישימו שם, ולחוש שישמה ממנו עם חלב, לא שיהא לשחית י"ש עם חלב. אך יש לחוש, שדרך לשרות צי"ש מעשה אופה שילוש עם חמאה וחלב, ולכן יראה שיהיה עכ"פ ששים נגד הצמר, ואפילו אם לא יהיה ששים במחלתו, רק אח"כ כשמוסיף עליו

כמבואר בשאלה, מותר בזה, דהיתר בהיתר ודאי לא שייך נעשית נבילה, וגם משום מצטל איסור למחלה ליכא. כיון שאין כוונתו בשעת מעשה כדי לשרות בו מחלי חלב. וי"ל של נכרי, אם ידוע שיש בו ששים אפילו לצטוף, כל מה שנעשה אצל נכרי דעבד הוא יבטל בששים. ואם אין ששים, אם רוב או מחצה על מחצה מערבין. איסור הי"ש גם במקומות שרגילין בהם, אבל אם הרוב אינן מערבין, ה"א איסור לקנותו מהם בצמיהן דהוי קבוע. אבל מה שהנתיב קוין מהם ומוליכים למכור שלא במקום קביעות מותר, כמנהג ב דפריש מרובא פריש. זהו הנלע"ד ומחמת הטעם הזה דבר הדג

סימן נז

אם מותר לחמץ העיסה בדבר האסור

תשובה

לכבוד אהובי א"נ הרב הגדול המופלג ומושלם במעלות כבוד מוהר"ר יאקב נר"ו אב"ד דק"ק דרעזניץ.

את שלומי אני דורש. ועל דבר שאלותיו. א', הבאדאשן העושין מן הלויג של הצורית, ושאל השואל אחת שהיא שמים. האחת אם מותר לישראל להשתמש בבאדאשן הללו במידי דמאכל, כי נותנים אותו לחמץ העיסה, ועל ידו מתחמץ העיסה כמו שנעשה ע"י שמרים. ושני, אם חיתאי לומר שאסור, אם אסור ג"כ למכור לסוחרים נכרים, פן יחזור וימכור לישראל.

ואומר אני, אף שהעיד הגאון בעל זמח נדק בתשובה סי' מ"ז, על הצורית שהיא פגומה מאד ע"ש, מ"מ אולי הצורית הוא פגום, והלויג אפשר שאינו פגום. ואולי כל טעם טוב שבחלב נכנס ללויג, ומבטלין אותו כל כך עד שלא נשאר בצורית עצמו שום טעם, וכל הטעם נפלט ממנו ללויג ההוא, ולכן לא אוכל להעמיד בנין על יסוד הזה. אבל הטעם שכתב מעלתו, שהבאדאשן עצמו צריכין ליחננו בחנור בוער, והוא נעשה בתוכו כולו אש ובעור מעבר לעבר, וזהו עיקר גלאצירין שלו. זהו היתר נכון, שהרי הוא אפר ממש, וכן נקרא באדאשן, ולא יהיה זה חמור מהנשרפין שאפרן מותר [פסחים כ"ז ע"ב].

ובמה שכתב מעלתו ראה לאיסור, מפני שעפשה ונפסלה מלאכול אדם, שחייב לבערו בפסח, כמבואר בס' תמ"ב סעיף ט', וכן הוא בפסחים דף מ"ה ע"ב, וכתב הר"ן [י"ג ע"ב ברי"ף] אף שכל האיסורים כיון שאינן ראויים לגר אינן קרואים נבילה, וא"כ למה צריכה ציעור, והרי נותן טעם לפגם שרי אפילו בפסח. ו"ל הכא שאני הואיל וראוי לחמץ בזה כמה עיסות אחרות, דהא שאור אינו ראוי לאכילה, ואפ"ה אסור

רחמנא מהאי טעמא, עכ"ל הר"ן. והרי גם הבאדאשן דדי לחמץ בזה כמה עיסות אחרות, ע"כ דבריו. ואני אומר דהם צפת שעפשה לענין פסח גופיה, אם כבר נפסלה מכלל אפילו אם יכול לחמץ בזה כמה עיסות אחרות, בטילה ואינה צריכה ציעור, ושאור עצמו לא נפסל לכלל. וראה לדבר אומר דהא דהא ודאי אם אינה ראויה לחמץ בזה, אף שעדיין ראויה לנבז אינה חייבת בציעור כמבואר מדברי הר"ן, שהרי אינו דומה לשאור, וא"כ אם נפסלה מכלל אף שראוי לחמץ בזה אינה חייבת, דאל"כ למה הוזכר אכילה כלל, ה"ל רק לחמץ שם שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם, אם יכול לחמץ בזה חייבת בציעור, ואם לאו אינה חייבת, ולמה הוזכר אכילה כלל כלל אלא ודאי שאם נפסלה מכלל, שוב לא משגיחין בה שיכול לחמץ בזה. ואף שמדברי הברייחא [פסחים שם] עולה אין כאן הוכחה, שהברייחא איירי ג"כ לענין טומאת אוכלים. ויש חלוי בנפסל מכלל, ובברייחא ראשונה שם במה דקאמר תנאי שקלם מעלמא כו', באמת שנינו סתם הפסח שעפשה חייב לבער מפני שראוי לשחקה ולחמץ בזה כו', ולא הוזכר שם אם ראוי לכלל או לא. מ"מ נלע"ד דגם שם מייירי שלא עיפשה לגמרי. וראה מדברי הרי"ף [שם] שהביא ברייתא שניה, ומסיים בה הרי"ף הא אם נפסלה מלאכול לכלל אינה צריכה שריפה כו'. והרי הרי"ף אין לו עסק בטומאה וטוהרה רק באיסור והיתר, אם איחא שכל זמן שראוי לחמץ בזה חייב בציעור אפילו נפסלה מכלל, היה לו להרי"ף לסיים ודוקא אם יכול לחמץ בזה, שהרי הכל חלוי במה שראוי לחמץ, ואכילה כלל לא מעלה ולא מוריד. וגם לא הוי להרי"ף להביא ברייתא זו כלל, רק להביא ברייתא ראשונה, הפסח שעפשה חייב לבער מפני שראוי לחמץ בזה כו', ולמה הביא ברייתא שניה כלל, ובברייחא ראשונה השמיט לגמרי ולא הזכירה. אלא ודאי שכל זמן שלא נפסלה מכלל ודאי ראוי

מסורת הש"ס
עם הוספות

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כח עבודה זרה / תלמוד בבלי {עמוד 79} (726077)

אמרת ואני מעיל בישול ת' גב מ"ה חו"ד סימן ס"ו וע"ש בהדריחה ג' פעמים דיש

תמאכלי עובדי כוכבים טורי זהב

(סימן קפ"ו) בהג"ה סע"ף
של דגים ונשפכס כיוור וז'
(סימן קפ"ו) ש"ס סע"ף א'
הרמב"ם דין כ"ה שהיו
שואן נחשים מצויין. ע"י
פ"א בשם מהר"ם מקראקא

(ג) רק בשמשלם יחד. ויהי אם נללו כח' ממנו אם גם אז קן אחיה
בנצח' כפ' כידי ענין להדיח דלחמ מר בר רב אשי אסרה אסילו בתיחא
רש"פ' רש"פ' ג"כ ס' ס"ו אליבא דהרמב"ם דשם מיידי שגלו דג עם
בבשר ממש ע"י אחרו ממש סכנה נפשות אבל לא כפרס"י דמיידי בבטור
דגה וי"ס מורמדיס דלין לחוס לזח
ולבול אצל האגלון ואחר זה
שלא לחמוס ססה ולא הדיים ביניה
ולשמות וי"ס קטור ודאסה (בגהוה) וי"ס
[ו] ה' צדיר ליהרר מוסיט

ה' יצחק ליוהר מליחן
עליהן רוק יבש של
ידו חרת שחוי שמא נגע
(ח) * ולא יתן ככר לרם
(ד) ולא יתן (ה) תבשיל
הכמה מפני שרוח רעה
סכין בחור אתרוג או בר
על חדר

[illegible]

אם נחשלו יחד אחוריים, אף דיעבד (ונם) 'ב"ש' אוסר אפי' דיעבד משום ריחא

וְיָבִילְךָ מִכָּל־הַמְּדֻבָּרִים קָטָן. (ב) מִכָּל־מִדָּה בָּסֵס ל"ח דִּבְרֵי שֵׁשׁ עַל־מֵשׁוֹס סִנְהֵי אִילֵּי בֵּבֶל בָּבֶל וְיָבִיל־בְּמִדְרָשׁוֹ. (ג) וּבְכֹה־בִיטָה דִּלְהִי"ס ל"ח מִדְּבָרֵי הַדְּמוּרָה סִנְהֵאֵל מְחֻבָּרֵי (ו) וְעַל־סִי' ז"ה סִי' ב'. (ז) וּבְכֹה־רַעַל דְּחִלְסִיוֹ (כִּכְמֹהֶל חֵין לְהַחֲמִיר בְּמִדְרָשׁ גִּדּוֹל עֲשִׂינוּ זֶה הַלְשׁוֹן כִּשְׁכָּר בְּחֵלֶת מִתְמַרְכֵּין לִכְתֹּמֶה וְעַל־סִי' שְׁטוֹס חֲלֹחִין לְהַחֲמִישׁ שְׁחֹרֵץ בְּחִסּוֹר ח' כֹּה־בִיטָה חֵין כִּכְהֵן וְעַל־סִי' שֵׁשׁ עַל־סִי' שְׁחֻבָּרֵי חֵין חֲסוֹס עַל־סִי' הֲעִי' (ג) בְּשֻׁבְמִשְׁלֵם. הִיאֵל חֵין גִּלּוֹ כִּכְהֵן מִשְׁהׁ זֶה עַל־סִי' כִּכְהֵן חֵין לְחֹסֶר חֵין גִּלּוֹ דִּבְרֵי בְּחֵין מִכְּבֹה־חֵין (ז) ח' חֵין חֵין כִּכְהֵן מִכְּבֹה־חֵין לֹהֵר כִּכְהֵן עֲשִׂינוּ וְיֹלֵא מִזֶּה לְהַשְׁמָעוּתִי (ח) הַפְּרִיִם. וְסִיִּין לִדְבַר בְּעַם אֲחֵךְ כִּכְהֵן לֵחֵם: (ט) מִשְׁכִּיִם. כֹּה־בִיטָה חֵין חֲמִישִׁים כִּכְהֵן

המאמר נדפס לראשונה ב"הארץ" בשנת 1977. עיוני פסיכואנליזה
המאמר נדפס לראשונה ב"הארץ" בשנת 1977. עיוני פסיכואנליזה
המאמר נדפס לראשונה ב"הארץ" בשנת 1977. עיוני פסיכואנליזה

[illegible]

[illegible][illegible]

הראוי להם להחמיר ולכן אמינא לפעלא טבא דמר ישר. ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן פג

עוד בענין הנ"ל

י"א ניסן תש"ח.

להג"ל.

הנה בדבר שכתב כתר"ה שהיין ניתן בהי"ש לטעמא ולכן הוא כדין תבלין שאוסר עוד בכל שהוא. הנה מה יעשה ידידי במתמד ורמא תלתא ואתא תלתא ופלגא דודאי נתן כדי שיתן טעם בהמים. ופשוט שהוא אף בידע שלא ימצא אלא תלתא ופלגא ומ"מ מותר אף בטבל שלא נחשב טעם אלא קיוהא בעלמא כדאיתא בב"ב דף צ"ו. עיין בתוס' התם ובחולין דף כ"ה ובמעשרות פ"ה מ"ו ברי"ש ואיפסק כן ברמב"ם פ"ב ממעשר ה"ו. וגם לא נכחיש המציאות שהרבה נותנים מעט יין בכוס מים להטעים יותר ומ"מ לא נחשב טעם יין אלא קיוהא בעלמא. שאף שודאי נטעם יותר אבל אין זה חשיבות טעם להאסר ביי. וא"כ מה לנו אם בכוונה ניתן מצד טעם הקיוהא הא עכ"פ לא ניתן לטעם יין שזה ליכא במציאות וטעם הקיוהא לא נחשב להאסר כדבארתי במכתבי הראשון.

וכן מפורש ביי מוזג שהוא נותן בכוונה לטעם ומ"מ בטל בששה חלקים מים כדאיתא ביו"ד סי' קכ"ג להיש מתירין שהכי קי"ל כמפורש בש"ך סי' ט"ו. ואולי היה מקום לתרץ דברי הטור שבסי' קכ"ג פסק דין מוזג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך ובסי' קל"ד הביא ב' השיטות ביי"נ שנתערב במים ומשמע קצת מלשונו שהכריע כהמקילין עיי"ש. שביין מוזג שנתן בכוונה לטעם כפי טבעו ומנהגו לא בטל כסדרת כתר"ה ובנתערב במים שלא ניתן לטעם בטל. אבל אם נימא כן בדעת הטור הא פסק הש"ך כהיש מתירין אף במוזג שנותן בכוונה לטעם שבטל בששה חלקים. וגם בדעת הטור הוא דוחק גדול דהא הוא כשיטת הרא"ש בע"ז דף ל' שדחה הראיה ממתמד בשמרים שרק

התם הוא קיוהא בעלמא ולא כשהיה מתחלה יין גמור והמדה זה סובר דאף בנתערב צריך ששים כדאיתא בבאורי הגר"א סי' קכ"ג עיי"ש בס"ק כ' וכ"א וכן משמע בב"י דליכא חלוק בזה. אך מ"מ י"ש לדחוק דהטור סובר דלא כדבריהם אלא דביין גמור מתחלה מועילה כוונתו לערב לטעם להחשיב י"ה כטעם גמור ובשמרים שעדין לא היה יין גמור מתחלה לא מועילה כוונתו להחשיב יין בשביל טעם הקי"א. ובנתערב בטל בששה אף ביי גמור מצד הרא"ש דב' כוסות. אבל לדינא הא נפסק גם במוזג בכוונה שבטל בששה חלקים.

והנה הראב"ד הוא מהסוברין דבטל בכוונה כמפורש בטור סי' קל"ד והר"ן בע"ז דף ל' הביא שהראב"ד סובר דביי"נ דחמיר הוא כשל הקדש האסור בתמד לעולם מצד חומרא דרבנן עיי"ש וא"כ בסכך דצריך לחלק לדידיה בין נתן בכוונה שאסור מדרבנן אף בתמד לנתערב שלא החמירו אף ביי גמור. אך יותר נראה דהוא רק ביי"נ ממש ואולי אף בסתם יינם להאוסרין בהנאה שרק אותו יש לדמות להקדש. ולא בסתם יינם לידון שיותר בהנאה. אך אף אם נימא דהחלוק של הראב"ד הוא מחמת שניתן בכוונה לטעם. הא לא איפסק כן אלא כהיש מתירין שבטל בששה אף במוזג בכוונה.

ומש"כ ידידי כתר"ה להקשות מרמב"ם בפירושו לערלה פ"ב מ"י שהזכיר גם יין במיני תבלין שחשיב שם. הנה יותר מסתבר שאין לגרוס יין וכדחזינן בפר"ח שבגליון הש"ע ביו"ד סי' צ"ח סעי' ח' שלא הזכיר בלשון הרמב"ם יין. וקצת הכרח לזה דמלשון הרמב"ם משמע דהוא כדין תבלין שאף בנפלו לא יתבטל בששים. ואיך לא הזכירו שיטתו דבתבטיל אוסר להרמב"ם אף ביותר מששים ואף אם לא פסקו כותיה היה להם להזכיר שיטתו. ואף אם נפרש בכוונה הרמב"ם דין שהוא כתבלין הוא רק בניתן בכוונה כדמפרש הפר"ח שם לענין שומין ובצלים הי"ל להזכיר שלא יקשה מהרמב"ם משום דיש לתרץ כוונתו דוקא בניתן בכוונה לכן משמע שלא גרסי יין בלשון הרמב"ם.

אבל אף אם נגרוס יין כדבספרים דידן ל"ק כלום דאיירי ביי שאסור בהנאה כערלה וכח"כ ויי"נ ואף סתם יינם אסור להרמב"ם בהנאה ולא נחשב זה כאוקימתא משום דרוב איסורי יין הוא אסור גם בהנאה ולכן אף שהוא רק קיוהא בעלמא גמי יש לאסור כיון דעכ"פ הוא נהנה כדבארתי במכתבי הקודם לכן יש מקום לאסור גם בששים אם ניתן לטעם. אבל לדינא שסתם יינם כה"ז מותר בהנאה

העכו"ם לערב בהם איסור לא אולינן ביה טעם ומחדש כתר"ה שבסתם יינם גם הר"י מינאש והרמב"ם יודו. ובוה תירץ שלא יסתרו דברי המחבר אהדדי דפסק במשקין שדרכו לערב בהם יין או חומץ שאסורין כהרשב"א ופסק בהמאה של עכרים שבשלה שמותר בסי' קס"ו סעי' ג' שהגובית הוכיח מזה שפסק כהרמב"ם דלא כהרשב"א וגם דייק כתר"ה מלשון הרשב"א שהביא הב"י שכתב ולא הדברים שדרכן לתת לתוכו יין בלבד אסרו אלא גם בכל איסור משמע שיש חמור משאר איסורין והכריז המחבר ביין כהרשב"א ובשאר איסורין כהרמב"ם וא"כ אפשר שגם הרמב"ם וכו"ע יודו ביינא אף בסתם יינם. אבל אף שתירוצו כתר"ה נכון, ברור ופשוט ששייך להחמיר ביין רק להסוכרים שאסור בהנאה אבל לדינא שמתירין סתם יינם בזה"ז בהנאה אין לחלק וגם בדברים שרגילין לתת לתוכן יין מותר כשנסבור כהר"י מינאש והרמב"ם כדכתבו הגובית ובגליון מהרש"א דיש להקל וכדוהוכיח מדין חמאה שבישלה שפסק המחבר כהרמב"ם שמותר וכן פסק שם הרמ"א והגר"א. ולכן גם סתם יינם בזה"ז מותר כשיש שעור הבטול. ומפורש כן ברמ"א סי' קי"ד סעי' ו' שבדרכן ליתן בו שמרי יין מתיר בשעור בטול בששים או בששה כדאיתא שם בס"ז סק"ו ורק בעבידי לטעמא אסור מדין תבלין וא"כ חזינו שגם בסתם יינם מתיר הרמ"א ולכן ודאי אין לחוש לזה כלל. אך הוא עוד טעם להחמיר לבעל נפש נוסף להארבעה טעמים שכתבתי במכתבי הראשון.

(ויש תימה על הש"ך בסי' קי"ד ס"ק כ"א לגבי כרכום שהיה נזהר הרשב"א ועכשיו נוהגין היתר בפשיטות שתירץ בעי"ל דהרשב"א היה יודע שהיו מערבין בו יין הרבה ולא היה שעור בטול והא להרשב"א יש לאסור אף במשוע וצע"ג. וכן על המציץ על הרמ"א סעי' ו' שהוא בב"י ס"ס קל"ד בשם תשובת רשב"א והא להרשב"א אסור אף ביש שעור בטול וצע"ג).

ומש"כ כתר"ה שכיון שהרבה ישראל קונים אף שהם המעוט מרבים בשכילם ולכן דומה זה להא דמרבים להביא מחוץ לתחום בשביל ישראל המועטים שאסור כדאיתא בעירובין דף מ'. הגה לא חששתי לזה מכמה טעמים שיש בבטול הזה להתיר. חזא דמסתבר דכיון דהוא בשביל קנס לא שייך אלא בעשה איסור בבטולו דהוא כשערב לאוכלו הוא עצמו או ישראל אחר אבל באם ערב לתאכיל לעכו"ם שלא עשה איסור דהא כיון שרשאי למכור לו האיסור גופיה ליכא שום איסור בהתערובות אין שייך לקונסו. ולכן אף אם נימא שכיון שיש גם מעוט ישראלים

יש להתיר בששה גם בניתן בכונה לטעם כמו בנתערב כדחזינו במתמד ובמוזג כדלעיל.

ולשיטת האו"ה שהביא הט"ז סי' צ"ח ס"ק י"א דשומן לא נחשב כתבלין אלא דבר חריף נמצא דאף אם יין נחשב כתבלין הוא רק מצד חריפותו ששייך זה רק בלא חריף כמותו כמו תבשיל וכדומה ולא בנתערב בדבר היתר חריף ממנו כיי"ש ומשמע שהט"ז הסכים להאו"ה עיין בבאה"ט שם ס"ק י"ט.

ומה שהקשה כתר"ה למש"כ הדגמ"ר ובית מאיר בסי' קכ"ג סעי' י"ד דשמרי יין לא אסירי בעצמן אלא מלחלוחית יין המעורב בהם, שא"כ איך אסור הרמ"א בסי' קי"ד סעי' ו' בנתן שמרי יין במשקין דשכר וכדומה לטעמא אפילו באלף הא השמרים אינם אסורין מחמת עצמן והיו כפלפלין שבלועין מיי"נ דבטיילי ולכן כתב שצריך לומר דהאיסור הוא משום היין הבלוע שנותן לטעמא. הנה מה יתיר כתר"ה מה שאסור המחבר בסי' קכ"ג סעי' ט"ו במחמץ בשמרי יין כל העיסה ואפילו באלף לא בטיל כמפורש בש"ך ס"ק כ"ח מתוס' ורא"ש ע"ז דף ל"ד והחמוץ הא הוא מהשמרים ומ"מ לא בטיל. וא"כ פשוט שגם הרמ"א בסי' קי"ד טונתו לשמרים שנותן לטעמא שהוא להחמץ וכן משמע ממה שהרמ"א ציין לדין אם דרך העכו"ם לחמץ בהם אם מותר לקנות מהם לעיין בסי' קי"ד שהוא לסעי' ו' שכתב בשכר שדרכן ליתן בהם שמרי יין אסור לקנות מהם, וא"כ משמע שאיירו באופן אחד שהוא להחמץ שהוא מהשמרים ולא מהיין הבלוע בהם.

ועל קושית כתר"ה החזקה מוכרחין לומר דכ"ו שיש בשמרים טעם ולחלוחית יין אסרו גם השמרים עצמן ולכן אסרי כשמחמצינן ולא בטיל אפילו באלף ורק כשכלה כל הלחלוחית הותרו. ומחמת זה סובר הש"ך בס"ק כ"ו דכיון דבעת ששרפן היה בהשמרים לחלוחית יין והיו בעצמן אסורין יש לאסור גם האפר. והדגמ"ר ובית מאיר סברי דכיון דשמרים לא אסירי בהנאה לעולם אלא עד שיכלה הלחלוחית מה לנו אם נכלה מצד שהיית י"ב חדש או מצד השרפה. והטעם שאסרו גם השמרים בעצמן אולי משום דבעת שנסך אי נגע היו גם השמרים ראויין לשתייה יחד עם היין והיו בשם יין ולכן אף שלא נאסרו אלא בשביל היין השאירים באיסורם עד שכלה הלחלוחית. ועדין צ"ע בטעם הדבר אבל עכ"פ זה אמת שהשמרים אסורין ואסורין מצד עצמן אף להדגמ"ר ובית מאיר כדלעיל.

ומש"כ ידידי כתר"ה לחוש לשיטת הרשב"א שפסק המחבר כותיה בס"ס קל"ד שדברים שדרך

רק לדידיה שאוסר בסתם יינם כהנאה דהוי האיסור גם משום יי"נ אבל להסוברין דבזה"ו מותר כהנאה אין להחשיבו עיקרו מה"ת ולא עדיף מבשולי צמרם וגבינתם שנחשב אין לו עיקר מה"ת עיין בב"י בשם הרשב"א.

רביעית שיטת הרמב"ם דכל איסור דרבנן מבטלין לכתחלה בפט"ו הכ"ו ויש עוד ראשונים הסוברים כן בהגמ"י שם בשם הר" שמהה וגם הראב"ד יא השיגו (ועיין בק"נ ביצה דף ד' שהביא בי"ד שג"כ מתיר אך הט"ז בס"ק י"ב הביא בשם מהר"י שרק להוסיף מתיר.) וא"כ ודאי אין שייך להטע בעבר וביטל. ולכן אף שנפסק בש"ע ור"בא דאין לבטל לכתחלה אף איסור דרבנן וגם האכ נה"ב במזיד אסור כמו באיסור דאורייתא דהוא אורי"ט למי שנתבטל בשבילו מ"מ ודאי יש לצרף טעם התוס' והרמב"ם להקל כט"ז ומהרש"ל שבדא יד שביטלו עבורו שרי שלכן יש להתיר בעשה יד שירצה לקנות כדאיתא ברעק"א לדידהו. וכ"ש שסתבר בטעם א' שבכלל ל"ד להא דמביא מחוץ לתחום אין לאסור כיון שהרוב עכו"ם כדבארתי בטעם נכון.

ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

פימן סר

עוד בענין הג"ל

י"ח סיון תש"ח.

להג"ל.

והנה מה שהביא כתר"ה הא דרמב"ן ב"ב דף צ"ז מתרץ במתמד בתלתא ואתא תלתא ופלגא דהוא רק דין בטל שלא נאסרו הפסולת. אינו מובן מה מצא ברמב"ן יותר ממה שגם הרא"ש דוחה הראיה מטעם אחר שרק בשמרים נחשב לקיוהא ואולי גם בחרצנים שגריעי ולא ביין גמור שנתערב ואולי גם לא בחרצנים שלא נעצרו בגלגל וקורה וכן כתב הגר"א בסק"כ בטעם האוסרין כ"ז שיש בו טעם יין וכדבבאיתי במכתבי הקודם. אבל עכ"מ הא התוס' חולין וכל הסוברין דבטל בששה לא מחלקי ואף אם היו מחלקי בסברא הא הוכיחו מהא דב' כוסות דאף יין גמור בטל בששה ואין חלוק בין

הקונים כגון חלק עשירי נמצא שאחד מעשרה עשו עבור ישראל שנעשה בזה איסור שיש לקונסו עכ"פ הא יש תשעה שלא עשה בזה איסור שאין לקונס עליהו ומותרין וכל דפריש מרובא פריש. ואין לומר דכיון שבמידה דרבנן יש ברירה יש לנו לומר הוברר הדבר שאלו שקנאו ישראלים הם דאיסורא. הא רוב ראשונים סברי דמה שיש ברירה בדרבנן הוא מצד ספק דרבנן לקולא וא"כ הכא דהוא לחומרא אין לומר ברירה אף שהוא מידי דרבנן. ול"ד להביא מחוץ לתחום שאינו מצד קנס על עשית איסורים שאין שייך זה על מה שמוכרים העכו"ם דהעכו"ם הא לא עשה איסורים אלא הוא איסור שאסרו על מלאכת יו"ט כשנעשו בשביל ישראל וכיון שמרבים בשביל המעוט ישראלים הוי כנעשו הכל גם בשביל ישראל שיש לאסור.

שנית שיטת מהרש"ל הובא בט"ז סי' צ"ט סק"י דבלא ידע ממנו שביטל עבורו שרי ליה והוכיח מזה רעק"א שם דסברי דמותר בביטל על הסתם למי שירצה לקנות דלא כהריב"ש שמחשיב כנעשה עבורם ביחוד ואסור לכולן עיי"ש ולכן אף שהריב"ש אוסר ודאי הוא רק ספקא דדינא. ועיין בפמ"ג שהביא שגם הפ"ת הסכים לרש"ל וט"ז ומשמע שגם הוא מסכים להתיר וכן משמע שפוסק החו"ד בחדושים סק"י דלא הביא חולק ע"ז. והטעם נראה דכיון דהוא כדי שלא יאמר לעכו"ם ועבד שיבטלו עבורו כדאיתא בש"ך ס"ק י"א בשם הב"י ולא שייך זה בלא ידע וכן לא שייך שיאמר למוכר לעשות הבטול בסתם לקנות מי שירצה ואף לא שייך לחוש שיאמר לבעל הפעקטערי שיעשה יי"ש כזה. ורק אולי להרוב יש מקום לחוש קצת משום שודאי אופן העשיה רוצים לעשות כרצון הרוב ולא ישנו עשייתם בשביל המעוט אבל הא הרוב הם עכו"ם שרק אותם יש אולי להחשיב כצו לעשות יי"ש כזה. אך להריב"ש שהביא רעק"א שצריך לומר שלא פלוג כיון שעכ"פ נעשה עבורו יש אולי לאסור גם בפעקטערי אבל עכ"פ הוא רק ספק במלתא דרבנן.

שלישית שיטת התוס' פסחים דף ל' בשם הר"י שאיסור דרבנן שאין לו שורש מה"ת מותר לבטל לכתחלה ולא רק להוסיף אלא לערב מתחלה כמפורש בב"י. ועיין בהגר"א ס"ק י"ג. וא"כ מסתבר שסתם יינם בזה"ו להמתירין בהנאה כדנהגינן נחשב אין לו שורש מה"ת כיון שהוא רק מצד איסור חתנות. ול"ד למש"כ הגמ"י בפט"ו ממ"א הכ"ט בשם ר' מאיר דין שנאסר רק ע"י כחו בטל בס' ומ"מ אין לבטלו לכתחלה אף דסובר כתוס' משום דנחשב יש לו עיקר מה"ת עיי"ש והובא בב"י שם. דהוא